२) पटाचारा थेरी अपदानं

प्रस्तावना

थेरीगाथा ग्रंथ प्राचीन कालीन अर्थात बुद्धाच्या काळातील स्त्रियांच्या स्वातंत्र्याचा दस्ताऐवज म्हणून संबोधला जातो. या ग्रंथात एकूण ७३ थेरींचे त्यांचे स्वतःचे अनुभव अंकित केलेले आहेत. या ७३ थेरींपैकी पटाचारा थेरी ही एक थेरी होय. पटाचाराचा जन्म श्रावस्तीतील एका श्रीमंत, संपन्न, खूप धनवान कुळात झाला. तारुण्यात आल्यावर ती एका व्यक्तीबरोबर निघून गेल्यानंतर काही दिवसांनी तिचा पती, दोन्ही मुले, आई, वडील व भाऊ हे सर्व जण मृत्यू पावतात. त्यामुळे ती अतिशय दुःखी, चिंतीत, कृश, अनाथ होऊन इकडे-तिकडे भटकत असताना बुद्धांकडे जाते. अल्पावधीतच बुद्धाच्या उपदेशाने ती प्रवज्जीत होऊन अरहंतपद प्राप्त करते.

पटाचारा थेरीने आपल्या जीवनानुभवाचे, व्यथांचे वर्णन या कवितेत केलेले आहे. तसेच त्याकाळी सुध्दा पुरुषांप्रमाणेच स्त्रियासुध्दा अरहंतपद प्राप्त करून लोकसेवा करीत असत. हा स्त्री-पुरुष समानतेचा संदेश या पद्य घटकातून दिलेला असून हा पद्यघटक पालि अपदान या ग्रंथातून घेतलेला आहे.

'' प्रगतीसाठी व दुक्खमुक्तीसाठी स्त्री-पुरूष असा लिंगभेद न करता लोकसेवेसाठी संधीची समानता, भाषण व अभिव्यक्ती स्वातंत्र्य प्राप्त करून देणे.''

''पच्छिमे च भवे दानि, जाता सेट्ठिकुले अहं।
सावत्थियं पुरवरे, इद्धे फीते महद्धने''।।१।।

''यदा च योब्बनूपेता, वितक्कवसगा अहं।
नरं जारपतिं दिस्वा, तेन सद्धिं आगच्छहं''।।२।।

''एकपुत्तपसूताहं, दुतियो कुच्छिया ममं।
तदाहं मातापितरो, ओक्खामीति सुनिच्छिता''।।३।।

''नारोचेसिं पतिं मय्हं, तदा तम्हि पवासिते।
एकिका निग्गता गेहा, गन्तुं सावत्थिमुत्तमं''।।४।।

''ततो मे सामि आगन्त्वा, सम्भावेसि पथे ममं।
तदा मे कम्मजा वाता, उप्पन्ना अतिदारूणा''।।५।।

''उट्ठितो च महामेघो, पसूतिसमये मम।
दब्बत्थाय तदा गन्त्वा, सामि सप्पेन मारितो''।।६।।

''तदा विजातदुक्खेन,अनाथा कपणा अहं ।
कुन्नदिं पूरितं दिस्वा, गच्छन्ती सकुलालयं''।।७।।

''बालं आदाय अतरिं, पारकूले च एककं।
सायेत्वा बालकं पुत्तं, इतरं तरणायहं''।।८।।

''निवत्ता उक्कुसो हासि, तरुणं विलपन्तकं।
इतरञ्च वही सोतो, साहं सोकसमप्पिता''।।९।।

''सावत्थिनगरं गन्त्वा,अस्सोसिं सजने मते।
तदा अवोचं सोकट्टा, महासोकसमप्पिता''।।१०।।

''उभो पुत्ता कालङ्कता,पन्थे मय्हं पती मतो।
माता पिता च भाता च, एकचितम्हि डय्हरे''।।११।।

''तदा किसा च पण्डु च, अनाथा दीनमानसा।
इतो ततो भमन्तीहं, अद्दसं नरसारथिं''।।१२।।

''ततो अवोच मं सत्था, पुत्ते मा सोचि अस्सस।
अत्तानं ते गवेसस्सु, किं निरत्थं विहञ्ञसि''।।१३।।

''न सन्ति पुत्ता ताणाय, न ञाती नपि बन्धवा।
अन्तकेनाधिपञस्स, नत्थि ञातीसु ताणता''।।१४।।

''तं सुत्वा मुनिनो वाक्यं, पठमं फलमज्झगं ।
पब्बजित्वान नचिरं, अरहत्तमपापुणिं''।।१५।।

(संदर्भ–थेरीगाथा अट्ठकथा)

शब्दार्थ

पच्छिमे (वि.)– नंतर
भवे (क्रिया.)– झाली/ होणे
दानि (वि.क्रि) – आता
महद्धने (वि.)–सपन्न
इद्धे (कृदन्त.)– समृद्ध
योब्बनूपेता (पु.)– तारुण्यात आल्यावर
जारपतिं (पु.)– व्यभिचारी परावर्तीत
(इंग्रजीत अर्थ शक्तिमान असा आहे)
दिस्वा– पाहून
नारोचेसिं (क्रिया.)– न सांगता
तम्हि (क्रिया.)– त्यांना दर्शकवाचक
पवेसिते (क्रिया.)– प्रवेश करणे
सामि (पु.)– नवरा
एकिका(स्त्री)– एकाकी, एकटी
निग्गता (कृ)– बाहेर गेलेला
उप्पन्ना (कृदन्त.)– उत्पन्न झालेला
अतदारुणा (वि.)– भयंकर, भयानक
मारिता– मारला गेला
कुन्नदिं –(स्त्री.) लहान, खळखळणारी नदी
सकुलालयं(वि.)– आई वडील, नातेवाईकांचे घर

अनाथा(नपुं.)– निराधार
उभो(सर्वनाम)– दोन्ही
विहञ्ञसि (क्रिया.)– भटकला
गवेसस्सु(क्रिया.)– शोध घेतला पाहिजे
ताणाय(नपु.)– शरण/संरक्षण
बन्धवा(पु.)– नाते/नातलग
सायेत्वा(पूर्व.क्रि.)– उराशी धरून
किसा(वि.)– चिंताक्रांत, दमलेली
पण्डु(वि.)– पिवळी
दिनमानसा(नपुं.)– गरीब, दुःखी
उक्कुसो(पु.)– मासे मारुन खाणारा पक्षी
वही(कृ.)– वाहिलेले
सोतो(पु.)– श्रोत, प्रवाह
कालङ्कता – मृत्यू पावले

स्वाध्याय

१. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

१) पटाचारा थेरीचा जीवनवृत्तांत लिहा.

२) तथागताने पटाचाराच्या दुःखाचे निवारण कसे केले ते लिहा.

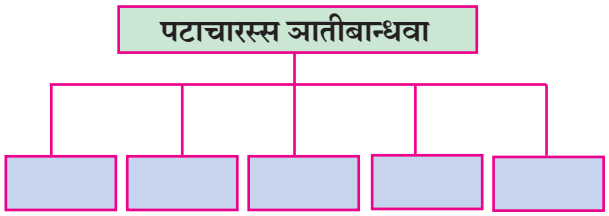
३) पटाचारा थेरीच्या जीवनातील दुःखद प्रसंगातून तुम्ही कोणता बोध घ्याल ते तुमच्या शब्दांत लिहा.

२. योग्य जोड्या लावा.

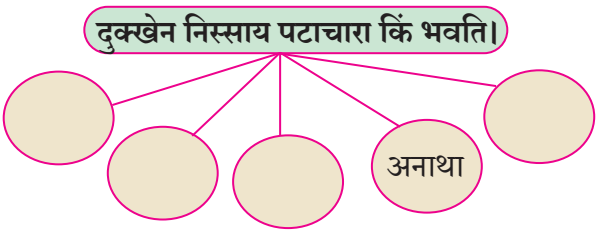
'अ' गट	'ब' गट
१) ''पच्छिमे च भवे दानि	अ) दुतिया कुच्छिया मम।
२) ''एकपुत्तं पसुताहं	ब) न ञाती नपि बन्धवा।
३) ''बालं आदाय अतरिं	क) जाता सेट्ठिकुले अहं।
४) ''उभो पुत्ता कालङ्कता	ड) पारकुले च एककं।
५) ''न सन्ति पुत्ता ताणाय	इ) पन्थे मय्हं पती मतो।
	फ) अरहन्तमपापुणि।

३. जाळरेखाचित्र पूर्ण करा.

अ)

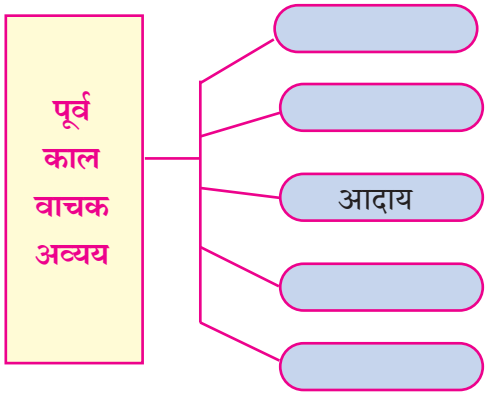

ब)

४) खालील गाथातील पूर्वकालवाचक अव्यय शोधून रेखाजाळे पूर्ण करा.

''ततो मे सामि आगन्त्वा, सम्भावेसि पथे मम।
तदा मे कम्मजा वाता, उप्पन्ना अतिदारूणा ।।५।।
''उट्ठितो च महामेघो, पसूतिसमये मम।
दब्बत्थाय तदा गन्त्वा, सामि सप्पेन मारितो ।।६।।
''तदा विजातदुक्खेन,अनाथा कपणा अहं ।
कुन्नदिं पूरितं दिस्वा, गच्छन्ती सकुलालयं ।।७।।
''बालं आदाय अतरिं, पारकूले च एककं ।
सायेत्वा बालकं पुत्तं, इतरं तरणायहं ।।८।।

☆☆☆